

ПАМ'ЯТІ ВОЛОДИМИРА АНДРІЙОВИЧА ВИШЕНСЬКОГО

25 жовтня цього року Україна втратила геніального педагога, справжнього патріота українського відродження, видатного математика Володимир Андрійовича Вишенського.

Свій життєвий шлях Володимир Андрійович (народився 20 грудня 1934 року) розпочав у селі Жовтневе (нині Квітневе) Попільнянського району Житомирської області. Після закінчення школи із золотою медаллю вступив до Київського державного університету імені Тараса Шевченка на історико-філологічний факультет, але захоплення точними науками перемогло схильність до гуманітарних. Зокрема, цьому «посприяла» і політична ситуація в Україні на початку 50-х років: саме тоді з'явилась друком стаття Й. В. Сталіна «Марксизм і питання мовознавства». Як годилося в ті часи, майбутні філологи особливо ретельно вивчали цю працю. За словами Володимира Андрійовича, фактично всі заняття з усіх предметів протягом осіннього семестру було присвячено вивченню цієї «геніальної» праці. Повчившись так тижнів зо три, Володимир Вишенський зрозумів, що потрібно щось змінювати. Саме в цей час, наприкінці вересня, додатково набиралась ще одна академічна група зі спеціальності «Математика», оскільки того року Міністерство освіти вирішило збільшити набір студентів на механіко-математичний факультет,

а відповідний наказ Міносвіти було видано із запізненням. За тодішніми правилами прийому до вищих навчальних закладів Володимир Андрійович, як медаліст, мав право вступу до будь-якого вишу без іспитів. І в жовтні Вишенського зарахували на перший курс механіко-математичного факультету КДУ імені Тараса Шевченка, який він закінчив із відзнакою 1957 року. У 1957–1960 роках навчався в аспірантурі університету, а після її закінчення працював на щойно створеній (1959 року) під керівництвом професора Л. А. Калужніна кафедрі алгебри і математичної логіки на посадах асистента, в. о. доцента (1960–1966), викладача (1966–1984), старшого викладача (1984–1986), доцента (1986–2001).

Значну частину свого часу Володимир Андрійович приділяв популяризації математики і підвищенню рівня математичної освіти, особливо шкільної. Він був одним з ініціаторів відновлення в Україні математичних олімпіад для школярів, а з моменту створення у 1963 році Республіканської фізико-математичної школи-інтернату (РФМШІ, нині УФМЛ — Український фізико-математичний лицей) при Київському університеті активно працював там: уклав програми з математики для цієї школи, читав курс алгебри, керував роботою гуртків і підготовкою учнів школи до математичних олімпіад. Тоді ж В. А. Вишенський став лектором українського телебачення, де протягом 25 років читав курси лекцій для студентів-заочників «Вища математика для студентів загальнотехнічних факультетів», працював у редакції науково-популярних і навчальних програм, вів регулярні телепередачі з циклу «Заочна телевізійна фізико-математична школа» для учнів старших класів. По лінії Товариства «Знання» читав лекції для вчителів м. Києва та слухачів університету юних математиків при Інституті математики АН УРСР.

В. А. Вишенський завжди займав активну громадянську позицію. Так, у 1968 році він був одним із перших 10 підписантів відомого Київського Листа-протесту 139-ти¹ проти політичних переслідувань в Україні, що на той час не могло не позначитись на його професійній кар'єрі: було, зокрема, кілька спроб звільнити Володимира Андрійовича з роботи в університеті.

1971 року опублікував підручник «Лінійні простори» (у співавторстві з Л. А. Калужніним і Ц. О. Шуб). У 1984 році захистив кандидатську дисертацію за спеціальністю 01.01.06 — алгебра, теорія чисел та математична логіка на тему «AR-алгебри груп підстановок та їх застосування».

¹Лист-протест 139-ти, Київський лист — громадський лист на ім'я Леоніда Брежнєва, Олексія Косигіна та Миколи Підгорного з вимогою припинити практику протизаконних політичних судових процесів.

Основні наукові результати стосуються теорії груп підстановок і алгебраїчної комбінаторики. У 1990 році йому присвоєно вчене звання доцента кафедри алгебри та математичної логіки.

Протягом 40 років був членом Ради РФМШ та членом журі Української та Київської олімпіад юних математиків; був активним членом редколегії журналу для школярів та вчителів «У світі математики» з дня його створення (1995 р.) і автором багатьох статей у цьому журналі.

В. А. Вишенський є одним з авторів класичних підручників для вчителів і школярів фізико-математичних шкіл «Вибрані питання елементарної математики» (1972, 1982), «Вибрані задачі з алгебри і геометрії» (1978), автором багатьох задач до шкільних республіканських олімпіад («Збірник задач для учасників олімпіад юних математиків», 1963; «Сборник задач Киевских математических олимпиад», 1984; «Українські математичні олімпіади», 1993), збірників задач («Збірник задач з математики (2-е вид.)», 1993), збірника конкурсних задач з математики (2001). Більшість своїх книг, збірників і підручників Володимир Андрійович написав у співавторстві з такими відомими математиками, як Л. А. Калужнін, А. В. Скороход, М. Й. Ядренко, А. А. Дороговцев, М. О. Перестюк, В. І. Сущанський.

З цими книгами працювало і вчилося не одне покоління юних і вже відомих математиків.

Його учні перемагали на всесоюзних (ще в СРСР) математичних олімпіадах, зокрема, таким переможцем був В. М. Михалевич, нині доктор фізико-математичних наук, професор Києво-Могилянської академії.

У 1987–1988 роках В. А. Вишенський визнаний найкращим викладачем Київського національного університету імені Тараса Шевченка, був членом вченої ради університету. Брав участь у багатьох конференціях. Був делегатом Всесоюзного з'їзду працівників освіти у 1989 році. Він — дійсний член Київського математичного товариства з часу його заснування у 1988 році.

У 1994 році на запрошення В. С. Брюховецького брав активну участь у створенні кафедри фізико-математичних наук на природничому факультеті Національного університету «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА). За його рекомендацією разом з ним в університеті працювали майбутній завідувач кафедри математики (що виокремилась

з кафедри фізико-математичних наук 1997 року) Ю. В. Боднарчук і молоді на той час викладачі КНУ імені Тараса Шевченка М. Ф. Городній (нині декан механіко-математичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка, професор, до речі, випускник УФМЛ) і А. Я. Оленко (нині професор університету в м. Мельбурн). До 2001 року Володимир Андрійович працює за сумісництвом у НаУКМА, читає лекції з основ математичного аналізу, лінійної алгебри, диференціальних рівнянь для студентів природничого факультету і факультету інформатики (на той час департаменту комп'ютерних наук). Разом з А. Я. Оленком видають цикл навчальних видань «Основи координатного методу. Функції однієї змінної» (1994), «Ряди» (1995), «Функції багатьох змінних» (1995). Ці підручники (особливо останній) викладачі і студенти використовують і сьогодні.

Лекції Володимира Андрійовича були дуже красиві і неймовірно легко сприймалися слухачами. Надзвичайно цікавими були його лекції з історії математики, зокрема з історії математики в Україні, а також дослідження сторінок життя і діяльності творця функціонального аналізу Стефана Банаха і математиків тих часів.

Володимир Андрійович мав великий авторитет у студентів і викладачів кафедри математики. У рейтингу викладачів, який складала на основі опитування студентів і після кожної сесії вивішували на дошках оголошень у коридорах університету, посідав одне з перших місць, що свідчило про його непересічний педагогічний талант.

В. А. Вишенський є автором понад 30 підручників та навчальних посібників (із них понад 20 підручників з грифом Мінісвіти) та такої ж кількості наукових та навчально-методичних праць.

Поважний, дикторський баритон, легендарне почуття гумору, бездоганний каліграфічний почерк, начебто так невластивий математикам, строга, але справедлива оцінка знань — таким пам'ятають його учні, студенти, викладачі, колеги. Хочеться також згадати пост випускника Києво-Могилянської академії на колись дуже популярному в НаУКМА форумі Во.net, який він (можливо, вона) написав, коментуючи обговорення студентами лекцій різних викладачів: «Що ви знаєте, дітки, про справжні лекції, коли ви не слухали лекцій Вишенського?».

Митник Ю. В., Михалевич В. М., Олійник Б. В., Чорней Р. К., Дутка В. А.